

NICOLAE VÎLVOI

**FALSUL ÎN DOCUMENTELE ISTORICE
ȘI ÎN OPERELE DE ARTĂ ROMÂNEȘTI
(EPOCILE MEDIEVALĂ ȘI MODERNĂ)**

NICOLAE VÎLVOI

**FALSUL ÎN DOCUMENTELE ISTORICE
ȘI ÎN OPERELE DE ARTĂ ROMÂNEȘTI
(EPOCILE MEDIEVALĂ ȘI MODERNĂ)**

**EDITURA UNIVERSITARIA
Craiova, 2013**

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Ioan Opreș
Universitatea „Valahia” din Târgoviște
Prof. univ. dr. Corneliu-Mihail Lungu
Universitatea din Craiova
Conf. univ. dr. Tudor Rățoi
Facultatea de Arhivistică,
Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”

Copyright © 2013 Universitaria
Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României VÎLVOI, NICOLAE

**Falsul în documentele istorice și în operele de artă
românești : (epocile medievală și modernă) / Nicolae Vîlvoi.**

- Craiova : Universitaria, 2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-14-0695-1

343.52:94(498)(093.2)

343.52:7(498)

Apărut: 2013

TIPOGRAFIA UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA

Str. Brestei, nr. 156A, Craiova, Dolj, România

Tel.: +40 251 598054

Tipărit în România

LISTA ABREVIERILOR

- „AARMSI” Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice, București.
- „AIIAI” Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A.D. Xenopol”, Iași. Din 1990 AIIX (Anuarul Institutului de Istorie „A.D. Xenopol”, Iași).
- „AIINC” Anuarul Institutului de Istorie Națională al Universității din Cluj, 1921/1922-1945.
- „AO” Arhivele Olteniei. Craiova, 1922-1943.
- V. Apostolescu, V. Apostolescu, *Cu privire la unele falsificări de materiale documentare din unele falsificări trecut în Moldova*, în RA, 1963, nr. 1, p. 244-266.
- V. Apostolescu, V. Apostolescu, *Analiza diplomatică a două documente din 1803 și 1806 presupuse false, făcută de către o comisie instituită special în anul 1845*, în RA, 1965, nr. 2, p. 89-96.
- „Arhiva” Arhiva Societății științifice și literare, Iași, 1889-1940.
- „AȘUI” Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza”, Istorie, Iași.
- AUB ist. Analele Universității București, Istorie.
- „BCIR” Buletinul Comisiei Istorice a României. Vol. I-XIV, București, 1915-1935.
- Damian P. Damian P. Bogdan, *Diplomatica slavo-română*, în *DIR, Introducere*, vol. II, București, 1956, p. 5-227.
- Radu Bogdan, Radu Bogdan, *«Andreescu» între autentic și fals – Metode de cercetare și expertiză, în trecut și prezent*, în *Studii și cercetări de istoria artei - seria artă plastică*, tom 22, București, 1975, p. 95-118.
- „BSNR” Buletinul Societății Numismatice Române, București.
- Cat. Ț. Rom.* *Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului*, vol. I-VII, DGAS, București, 1947-1999.
- „CC” Codrul Cosminului, Cernăuți.
- „CI” Cercetări istorice, Serie veche și nouă, Iași,

- 925-1943. 1
- „CL” Convorbiri literare, Iași, București.
- „DGAS” Direcția Generală a Arhivelor Statului. București.
- DIR. A Documente privind istoria României. A. Moldova, București.*
- DIR. B Documente privind istoria României. B. Țara românească, București.*
- DIR. C Documente privind istoria României. C. Transilvania, București.*
- DIR Introducere Documente privind istoria României, Introducere, vol. I-II, [paleografie, diplomatică, cronologie, sigilografie], Editura Academiei Române, București, 1956.*
- DRH. A Documenta Romaniae Historica. A. Moldova, București.*
- DRH. B Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească, București.*
- DRH. C Documenta Romaniae Historica. C. Transilvania, București.*
- „Hrisovul” Hrisovul. Buletin al Facultății de arhivistică, București, 1941-1947.
- Sigismund Jakó, *Sigilografia cu referire la Transilvania (până la sfârșitul secolului al XV-lea)*, în *DIR, Introducere*, vol. II, p. 561-619.
- „MI” Magazin istoric. Revistă de cultură istorică. București.
- Petre Oprea, *Cu privire la expertizele tablourilor de artă românească (secolele XIX și XX)*, în *Revista muzeelor*, București, 1968, nr. 2, p. 113-115.
- Petre Oprea, *Repere în arta românească (secolul XIX-lea și al XX-lea)*, Editura Maiko, București, 1999.
- Petre Oprea, *Unele aspecte ale comerțului de artă bucureștean în secolul XX. Pictură - Sculptură*, Editura MAIKO, București, 2005.
- Francisc Pall, *Francisc Pall, Diplomatica latină cu referire*

<i>Diplomatica latină</i>	<i>la Transilvania, în DIR, Introducere, vol. II, București, 1956, p. 227-333.</i>
„PRO ARTE”	„PRO ARTE”, Revista Societății Colectionarilor Români. București.
„RA”	Revista arhivelor, București.
„RdI”	Revista de istorie; din 1990 Revista istorică, București.
„RI”	Revista istorică, București, Vălenii de Munte, 1915-1946.
„RIAF”	Revista pentru istorie, arheologie și filologie, București.
„RIR”	Revista istorică română, București, 1931-1946.
„RM”	Revista muzeelor, București.
„RMMM”	Revista Muzeelor și Monumentelor Istorice. Seria Monumente.
„Rsl”	Romanoslavica. Studii româno-slave, București.
SANIC, București	Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, București.
„SCJ”	Studii și cercetări juridice. București.
„SCN”	Studii și cercetări de numismatică. București.
„SJAN”	Serviciul Județean al Arhivelor Naționale.
„SMIM”	Studii și materiale de istorie medie. Institutul „N. Iorga”. București. Academia Română.
„Studii”	Studii. Revistă de istorie, București.
„Studia Politica”	Studia Politica. Revista Română de Știință Politică. Universitatea din București. Editura Meridiane.
„Uricariul”	Codrescu, Theodor, <i>Uricariul sau colecțiune de diferite acte care pot servi la istoria românilor</i> , Iași.
Emil Vîrtosu, <i>Din sigilografia</i>	Emil Vîrtosu, <i>Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești</i> , în <i>DIR, Introducere</i> , vol. II, Editura Academiei, București, 1956, p. 331-537.

PREFAȚĂ

Lucrarea *Falsul în documentele istorice și în operele de artă românești (epocile medievală și modernă)* elaborată de domnul dr. Nicolae Vîlvoi reprezintă o documentată demonstrație a faptului că problema falsului în documentele istorice și în operele de artă românești este nu numai una științifică, ci și una de ordin politic, social și juridic. Ținând cont de acești factori, autorul și-a propus – și a reușit – să prezinte acest subiect pe mai multe paliere de valoare și utilitate științifică: **unul, stric teoretic**, de clasificare pe genuri și modalități de falsificare; **altul de natură juridică**, analizându-se evoluția dreptului românesc privind interdicția săvârșirii falsurilor de documente și folosirea acestora; și, nu în ultimul rând, **unul de natură istorică**, privind falsul și uzul de fals în documente și arta românească de-a lungul timpului.

Pentru îndeplinirea acestor obiective, autorul a parcurs o vastă bibliografie de specialitate, precum și numeroase fonduri arhivistice ale Serviciului Arhivelor Naționale Istorice Centrale București și ale serviciilor județene.

În avantajul lucrării un loc bine distinct îl ocupă cel de-al treilea capitol, particularitatea sa fiind definită și de conținutul rezervat studierii evoluției dreptului românesc privind interdicția săvârșirii falsurilor de documente. După unele considerații generale asupra infracțiunilor de fals, prezentând evoluția dreptului în domeniu, autorul insistă în a sublinia rolul aplicării obiceiului pământului până la apariția primelor reglementări românești, apoi până la intrarea în vigoare a Regulamentelor Organice și aplicarea prevederilor legale pentru infracțiunile de fals.

Demn de remarcat este și studiul comparativ efectuat de autor care, raportând prevederile legislației românești la cele străine, a reușit să scoată în evidență, pe lângă unele asemănări de procedură, și o serie de particularități consfințite și menținute în practica românească, chiar și după unificarea legislativă din anul 1918.

Analiza fenomenului infracțional, făcută de domnul dr. Nicolae Vîlvoi, în domeniul falsificărilor și traficului de opere de artă, ale cărui valori sunt deosebit de importante, demonstrează amploarea, perfecționarea autorilor de astfel de

infracțiuni, constituirea acestora în rețele organizate care, în multe situații, acționează la comanda unor colecționari români sau străini.

În concluzie:

- prin această lucrare, domnul Nicolae Vîlvoi demonstrează că are certe calități de cercetător, fapt dovedit și de studiile și articolele publicate până în prezent. Analiza pe care domnia sa o face falsului în documentele istorice și în operele de artă este temeinică, având concluzii clare și bine argumentate, iar expunerea este cursivă și logică;

- bibliografia folosită de autor este bogată și variată. De asemenea, a utilizat pentru redactarea lucrării documente inedite aflate în arhivele locale și naționale, a folosit cronici, culegeri de documente și alte studii cu valoare științifică;

- autorul însuși – în calitate de specialist în domeniu – este un descoperitor, protector și salvator al unor documente și opere de artă. În cartea sa, printre mijloacele de prevenire a fenomenului falsului, regăsim aducerea la cunoștința publicului a hotărârilor judecătorești definitive și a sancțiunilor dispuse împotriva celor care au adus atingere patrimoniului cultural național, propunerea de organizare a unor expoziții și editare de cataloage cu opere de artă falsificate care au fost confiscate de poliție, alcătuirea unei statistici oficiale a falsurilor, precum și înființarea unui muzeu al falsurilor.

Drept urmare, având în vedere oportunitatea temei și maniera de abordare a acesteia, sursele de documentare utilizate, expunerea sobră și rigurozitatea științifică demonstrate de autor, suntem îndreptățiți să-l felicităm pentru realizarea acestui volum, ce se constituie, totodată, într-un „îndreptar” pentru specialiștii în domeniu.

Prof. univ. dr. Vladimir OSIAC

INTRODUCERE

Pentru scrierea istoriei „sine ira et studio” (fără ură și părtinire) se folosesc izvoare istorice sub orice formă, conținut și valoare, de diferite feluri, categorii și genuri, contemporane sau mai apropiate evenimentelor la care acestea fac trimitere.

Lucrarea de față își propune o abordare în spiritul problematicii documentelor istorice românești, limitându-și sfera investigațiilor la câteva aspecte legate nemijlocit de istoriografia problemei, critica autenticității documentelor istorice românești, genurile și modalitățile de falsificare, precum și evoluția dreptului privind falsul în documente.

Pornind de la principiul că stabilirea autenticității unui text constituie un determinant care stă la baza oricărei cercetări, sprijinită pe izvoare scrise, în cele ce urmează vom analiza problema falsului în documentele istorice românești în **Moldova și în Țara Românească (epocile medievală și modernă)**. Ne vom referi și la Transilvania, dar numai parțial, pentru a putea face comparație cu cele două țări românești.

Pentru că nu există o lucrare exclusiv dedicată problemei falsului în documentele istorice și în operele de artă românești, ci numai în cazuri particulare, în anumite contexte (ediții de documente, de cataloage, articole în reviste de specialitate, capitole sau subcapitole ale unor studii sau sinteze), ne-am propus să realizăm o lucrare care să abordeze datele esențiale ale problemei falsului în perioada mai sus amintită.

După ce am studiat fonduri arhivistice din cadrul Serviciului Arhivelor Naționale Istorice Centrale București și din cadrul serviciilor județene, am fost convingși de necesitatea realizării unei lucrări aparte, care să se constituie și pentru viitor într-un reper, pentru cei care folosesc izvoarele istorice fără discernământ (confuzia dintre un original și un fals).

Primul capitol, *Istoriografia privind falsul în documentele istorice și în operele de artă românești (epocile medievală și modernă)*, este conceput ca o parte introductivă care precede expunerea propriu-zisă a problemei noastre, o expunere critică asupra operelor și autorilor care s-au ocupat de tema propusă de noi.

Obiectul principal al celui de-al doilea capitol al lucrării, intitulat *Critica autenticității documentelor istorice românești. Genuri și modalități de falsificare*, este reprezentat, în prima parte, de critica autenticității documentelor istorice din Moldova și Țara Românească și numai tangențial și

comparativ cu Transilvania, iar, în a doua parte, de clasificarea documentelor false în funcție de proporția falsului în cadrul documentului, precum și modalitățile de falsificare a documentelor istorice.

În capitolul al treilea, intitulat *Evoluția dreptului românesc privind interdicția săvârșirii falsurilor și uzul acestora*, am încercat să analizăm evoluția dreptului românesc, de la întemeierea statelor medievale românești până la 1918, privind sancționarea falsului în documentele istorice, în conformitate cu *Obiceiul pământului*, pravilele (legile scrise) și Codul Penal. Tot în acest capitol am analizat succint condițiile unificării legislative din anul 1918 și consecințele ei.

Deoarece mulți dintre colecționarii de documente, manuscrise, hărți din epocile medievală și modernă au fost în același timp și colecționari de peceti, sigilii, stampe și tablouri, am introdus și un capitol aparte care tratează **evoluția artei naționale moderne și contemporane privind falsul și uzul de fals**. Este vorba de capitolul al patrulea, intitulat *Particularități privind cercetarea falsurilor în cazul operelor de artă românești*. Introducerea acestui capitol s-a datorat și ca urmare a experienței acumulate în pregătirea profesională și cercetarea de specialitate, de protejare a patrimoniului cultural național.

Așadar, demersul nostru științific este cu atât mai necesar cu cât după anul 1990, și chiar mai înainte, au fost semnalate pe piața românească numeroase falsuri de notorietate, ca de exemplu: falsurile Grigorescu, falsurile Andreescu, falsurile Luchian, precum și falsurile Brâncuși, în ultimii ani.

Având în vedere că preocuparea falsificatorilor pentru realizarea falsurilor continuă și în zilele noastre, am găsit de cuviință să introduc scurte informații față de reglementările juridice actuale privind combaterea falsului.

Extrem de utile cercetării noastre au fost colecțiile de *Documente privind istoria României* și *Documenta Romaniae Historica*. Am folosit pe larg studiile lui Damian P. Bogdan, Francisc Pall, Emil Vîrtosu și Jakó Sigismund din colecția, *Documente privind istoria României*, vol. II, *Introducere*, 1956, cele ale unor cercetători publicate în *Revista Arhivelor*, precum și lucrările istoricilor și criticilor de artă Radu Bogdan și Petre Oprea.